

Ще одним твором такої тематики є роман “Урізька готика” (2006). Сюжет твору має детективний характер. Детально змальована картина буденного життя сучасного села та його проблем. Саме тому Ю.Мушкетик вважає, що “«Урізька готика», яка важить на традиційну, дуже хорошу прозу, могла б обійтися й без упирів” [6, с. 6]. Єдиною екзотичною постаттю в романі є дідич пан Болеслав, який спить удень (а з ним і його слуги) і блукає вночі по селу, лякаючи людей [6, с. 6]. Від упирів герої роману намагаються врятуватися вірою. Так Петро трохи вірить, що він упир, але ходить до церкви, гаряче молиться Богу і намагається до цього привчити й свого сина Орка [6, с. 6].

Роман Галини Пагутяк “Королівство” (2005) М.Жулинський називає авантюрно-політичним. Але в ньому також діють демонічні сили – відьми. Вони зневажають книжки, намагаються знищити їх та зовсім не вміють читати. Як і в попередніх творах, авторка показує, що демонічні істоти живуть в реальному світі поряд із звичайними людьми. Так, відьми Гортензія та її мати живуть по сусідству з дівчинкою Люциною, яка виступає захисницею книг (“Гортензія покірно взяла почорнілу дерев’яну ложку й сіла на витерту вовчу шкуру. Її подарував старій один перевертень, у якого були проблеми з перекиданням через пеньок” [2, с. 20]). Також у романі діють два світи – реальний та “Королівство”. Королівство показане як ідеальне суспільство, на протигагу реальному світові. Так само і відьми та інші демонічні створіння показані як уособлення вад сучасної людини та негативних рис її світогляду. На нашу думку, цей роман Галини Пагутяк у деяких аспектах перегукується із зразками зарубіжної фантастики (цикл творів про Гаррі Поттера Дж.Роулінг, “Володар пернів” Дж.Р.Р.Толкієна, “Місто масок”, “Місто зірок”, “Місто квітів” М.Хофман). Але специфікою твору є показ особливостей світомислення саме українського суспільства та виведення колоритних персонажів, що притаманні українській демонології.

Таким чином, можемо сказати, що творчість Галини Пагутяк – неординарна ланка сучасної української літератури. Демонічна тема в її творах спирається на легенди, перекази української давнини, що не втратили досі своєї світоглядної актуальності для багатьох наших краян; на високі зразки фантастичної прози зарубіжної літератури. Письменниця вірить у те, про що пише; поважає потойбічні сили – як мешканців паралельного великого світу з домінантою тьми, даних нам у відчуттях, але не підвладних нашій волі. Кожен її твір на цю тему неповторний та загадковий.

Література

1. Галина Пагутяк. Захід сонця в Урожі: Романи, повісті, оповідання та новели. 2-ге вид., переробл. і доп. – Львів: ЛА “Піраміда”, 2007. – 368 с.
2. Галина Пагутяк. Королівство. Пригодницький роман. – Тернопіль: Джура, 2005. – 288 с.
3. Корабльова О. Феноменологічна концептуалізація самотності в прозі Галини Пагутяк // Рідний край. – 2003. – №2 (9). – С. 113-119.
4. Мельник Н. Проникнення в іншу реальність: Українська магічна новела наприкінці ХХ ст. // Слово і час. – 1998. – №11. – С. 46-51.
5. Мовчан Р. На сторожі пам’яті й сумління // Дніпро. – 1987. – №8. – С. 117-119.
6. Мушкетик Ю. Проза тривка, як житній хліб // Літературна Україна. – 2006. – №46. – С. 6.
7. Поліщук О. У пошуках незайманого світу // Слово і час. – 2002. – №7. – С. 64-65.
8. Тебешевська-Качак Т. Художні особливості прози Галини Пагутяк (жанрово-стильовий аспект) // Слово і час. – 2006. – №9. – С. 51-58.

Дузенко Ю.В.

*Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Науковий керівник – к. філол. н. Луньова Т.В.*

Проблема перекладу творів Дж.Р.Р.Толкієна російською та українською мовами: перекладацькі стратегії

J.R.R.Tolkien’s novels have been repeatedly translated in the Soviet Union and Russia. There exist at least five official translations of “The Lord of the Rings”, the first “samizdat” or underground publications appearing in 70-s and the last efforts dating to the end of 90-s [6]. Those are: “Повесть о Кольце” by Z.Bobyр’, the translations by V.Matorina, N.Grigoryeva and V.Grushetsky, A.Muravyev and V.Kistyakovsky, as well as the translation by M.Kamenkovich and V.Karrik [1].

Long before the publication of “The Lord of the Rings” Tolkien asked his son in a letter: “Do you think “The Ring” will come off, and reach the thirsty?” [5]. The task of a translator is to render the author’s

message in another language adequately, so that the Middle-earth could actually *reach* readers all over the world. Thus, careful consideration of translation strategies and adoption of the most appropriate one are indispensable.

P.Spacks defines translation strategy as “translator’s potentially conscious plans for solving concrete translation problems in the framework of a concrete translation task” [8, p. 85]. He employs the concepts of domesticating and foreignizing to refer to two opposite types of translation strategies [8]. Discussing translations of J.R.R. Tolkien’s works, E.Tretyakova singles out *transitive*, *adaptive* and *alternative strategies* [3].

Let us dwell upon each of these strategies and determine, how they are applied by the abovementioned translators.

Transitive strategy is focused upon the uttermost accuracy of presenting the original text, features of its style, which is regarded as indispensable condition of adequacy. As a result, proper names are rendered either in transcription or transliteration (e.g. *Shadowfax* – *Скадуфакс*, *Mirkwood* – *Мерквуд* etc.), the translator tries to find the closest semantic correspondences to the lexicon of the original, while semasiological and cultural-linguistic gaps are not filled, figures of speech, phraseological units, syntactic structures are rendered literally (e.g. the translation by V.Matorina) [1].

The strategy of foreignizing, as discussed by P.Spacks [8], corresponds to the method of defamiliarization within the framework of transitive strategy. The method of defamiliarization/foreignizing is used in order to preserve national peculiarities and archaic atmosphere (e.g. the translation by N.Grigoryeva and V.Grushetsky). Thus, the translators tend to render the spirit of the past epochs and reconstruct words in accordance with the author’s intentions, especially the ones to create a unique world (e.g. *weregild* – *вергильд*, *Meduseld* – *Медузельд* (the name is actually taken from “Beowulf”, meaning *Golden Halls* [4])). In this case the intertextuality is supported by careful commentary.

The implementation of this strategy provides translations which deliver specific features of the original and give clear impression of the author’s style. However, at the same time quite a lot of implications remain uncomprehended by the reader, while literalisms and tautologies are superfluous as a rule. For example:

“*It was a hobbit-hole, and that means comfort*” [14, p. 3].

“*Это же была хоббичья нора, а хоббичья нора означает уют*” [13, p. 3].

Adaptive strategies tend to adapt the initial text to the conditions of another culture and language and involve certain transformations of the original. The extent of adaptation depends on the translator’s perception of the initial text as well as on his intentions. The purpose of adaptive strategies is to create a translation, dynamically equivalent to the original. Adaptive strategies fall into the following groups [3].

Cultural-linguistic adaptation is the most widespread type (e.g. “The Lord of the Rings” translated by A.Muravyev and V.Kistyakovsky). The purpose of this adaptation is to create a text, comprehensible for representatives of other cultures. The example of cultural-linguistic adaptation is the translation of the toponym *North Downs* – a real toponym in Tolkien’s texts (North Downs – a ridge of chalk hills in south east England, counties Surrey and Kent) [1]. The translators substitute it with *Северные Увалы* – another real toponym (dividing range between the Volga and the Northern Dvina). As a result, Middle-earth moves from England to Russia.

Within the framework of this strategy A.Muravyev and V.Kistyakovsky apply the method of naturalization which corresponds to the strategy of domesticating, as defined by P.Spacks [8]. They used archaic equivalents of the target language (*knight* – *витязь*, *slender* – *статный*, *prince* – *царевич*, *orphan and stranded* – *один как перст*, *here now while our kin shall last* – *отныне и присно*) and translated the proper names of the original (*Glorfindel* – *Всеславур*, *miruvor* – *здравур*, *Brown Lands* – *Бурятые*) in spite of J.R.R.Tolkien’s careful remark in the letter to Rayner Unwin: “*In principle I object as strongly as is possible to the “translation” of the nomenclature at all (even by a competent person). I wonder why a translator should think himself called on or entitled to do any such thing. That this is an “imaginary” world does not give him any right to remodel it according to his fancy, even if he could in a few months create a new coherent structure which it took me years to work out. (...) After all the book is English and by an Englishman, and presumably even those who wish its narrative and dialogue turned into an idiom that they understand, will not ask of a translator that he should deliberately attempt to destroy the local colour*” [5, p. 58].

The translation by A.Muravyev and V.Kistyakovsky frequently receives criticism for being heavily “russified”. As T.Semenova states, the translators who actually revealed Tolkien’s epic to Russian-language readers, took undue freedoms with the text [1]. As a consequence, readers got a piece of Slavic epos [2].

Genre adaptation is applied in case of absence of the proper forms and genres in the target literary tradition. The first translations of “The Hobbit” and “The Lord of the Rings” in the former Soviet Union were the so-called “samizdat” versions performed by Z.Bobyр’ [6]. In order to promote the publication of

Tolkien's texts the translator considered it necessary to adapt them, imparting the features of already well-known genres. Thus, "The Hobbit" became a fairy-tale, "The Lord of the Rings" – a science fiction novel. The texts underwent considerable abridgement, so nowadays these translations are regarded as retellings. Moreover, now and then the translator distorted the plot, sometimes adding her own characters, according to the canons of the genre.

Age adaptation (for example, translation and retelling of L.Yakhnin, I.Togoyeva) is aimed for children's readership [1]. As a result, syntax is considerably simplified, characters and their actions are explicitly judged, only common and colloquial speech is used.

Some translators considered it necessary to bring in the ideas of their own, thus, implementing **alternative strategies**. They fall into the following groups [3].

Strategy of politicization is applied by A.Muravyev and V.Kistyakovsky in their translation of "The Lord of the Rings". The translators express their own dissident political views, introducing political allusions.

"It won't do no good talking that way," said one. "He'll get to hear of it. And if you make so much noise, you'll wake the Chief's Big Man". "We shall wake him up in a way that will surprise him," said Merry. "If you mean that your precious Chief has been hiring ruffians out of the wild" [15].

"Вы не очень-то разговаривайте," – сказал один из них. – "Он прознает. Тоже расиумелись: сейчас как проснется Большой Начальник!" "Пусть просыпается, мы у него надолго отобьем охоту спать," – сказал Мерри. – "Это, стало быть, ваши новоявленный Генералиссимус нанимает бандитов из Глухомани?" [10, p. 421].

The translators very often use substandard and vulgar speech, creating the atmosphere of concentration camps as N.Trauberg pointed out [2]. The most vivid example is the chapter "The Scouring of the Shire", where such words as *реквизируют, в целях разверстки, пайка, бараки*, can be found.

Let us dwell upon the first Russian translation of "The Hobbit", performed by N.Rakhmanova. The book narrates the battle between free people of the West and dark forces of the East. While reading it I have noticed that any mention of the word *west* is withdrawn. Obviously it was done to prevent Russian readers from discovering the allusions to the confrontation between "East" and "West" at the time of the cold war. For example, in the original, in Chapter 3 Elrond says about the swords: *"These are not troll-make. They are old swords, very old swords of the High Elves of the West, my kin"* [14, p. 61]. N.Rakhmanova provides the translation: *"Мечи старинные, работы древних эльфов, с которыми я в родстве"* [12, p. 51]. In Chapter 8 the author writes about the Silvan Elves: *"They differed from the High Elves of the West and were more dangerous and less wise. For most of them (together with their scattered relations in the hills and mountains) were descended from the ancient tribes that never went to Faerie in the West"* [14, p. 112]. N.Rakhmanova translates it as follows: *"Они были не так мудры, как высшие эльфы, но тоже умели искусно колдовать и были более коварны. Ведь большинство из них, в том числе их родственники с гор и холмов, происходили от древних племен, не посещавших славного Волшебного царства"* [12, p. 141]. Thus, in the translation the Faerie has no specific location.

When J.R.R. Tolkien uses negative attribute with the word *east*: *"the men of the lake-town of Esgaroth were mostly indoors, for the breeze was from the black east and chill"* [14, p. 234], it is omitted by N.Rakhmanova as well: *"жители Озерного города Эсгарота сидели по домам, испугавшись сильнейшего ветра и промозглого воздуха"* [12, p. 202].

Strategy of christianization is applied by M.Kamenkovich and V.Karrik in their translation of "The Lord of the Rings". The authors tend to charge their texts with their own ethics – namely, orthodox world perception which is absent from Tolkien's Catholic outlook [7]. Such interpretation is not always appropriate, and sometimes even contradictive. For example, the theme of *quest*, which represents West-Christian tradition, quite widespread in the chivalrous literature (e.g. the Holy Grail quest) – that is the idea of heroic deed by free choice, of one's own decision, is distorted in the translation, for the orthodox tradition implies the idea of unconditional obedience. Thus, personal choice is excluded, as well as responsibility for the outcome. One of the means of implementation of the strategy – extended commentary, containing quotations from Gospel and Tolkien's letters on theological topics. Moreover, the choice of this strategy resulted in translators' own additions to the text, for example:

"...for they had worshipped Sauron in the Dark Years" [15].

"...ибо в черные годы поклонялись Саурону и приносили ему жертвы" [11].

"Here dwell Celeborn and Galadriel," said Haldir [15].

"Здесь живут Келеборн и Галадриэль", – благоговейно произнес Халдир [11].

"Frodo sat propped against the rock behind, but he had fallen asleep" [15].

"Фродо сидел, привалившись спиной к скале, и спал сном праведника" [11].

"I fear that in my eagerness to persuade you, I lost patience" [15].

“Боюсь, я тогда утратил терпение, так желал я обратить тебя в свою веру” [11].

As the last example shows, conceptually charged *“обратить в свою веру”* is used for translation of neutral *“persuade”* of the original.

Thus, each translation into the Russian language has its advantages and drawbacks, but none of them is admitted to be perfect [1] – A.Muravyev and V.Kistyakovsky tried to adapt the original to the Russian culture, but took undue freedoms with the text; the translations by V.Matorina, N.Grigoryeva and V.Grushetsky preserve the author’s style and archaic atmosphere, but abridge the original text very much [6]; the so-called “academical translation” [1] by M.Kamenkovich and V.Karrik is provided by extensive and elaborated comments, but contains the translators’ own ideas and implications; the first “samizdat” publication by Z.Bobyry’ is a liberal retelling. In his book “Tolkien Through Russian Eyes” Mark Hooker, an American researcher from Indiana University, asserts that “Tolkien is still waiting for his Russian translator” [6]. T. Shippey states, that the basic difficulty in translating Tolkien’s texts consists in their being “auto-precedented”: creating his own unique “derived” world, the author elaborates artificial languages, actively uses traditional mythological plots and images, weaving already existing mythologemes into new contexts, without ever making direct references to the sources though [7].

Meanwhile, the history of Ukrainian translations of J.R.R. Tolkien’s works has just commenced. The first Ukrainian licenced edition of “The Lord of the Rings” by O.Feshovets’ came out in 2006. The translation has already received wide acclaim, but hasn’t been investigated yet [3]. That is why I am going to analyze this work in my further research and try to find out what translation strategies are applied by O.Feshovets’, the ways of their realization as well as their relevance in the sense of adequate rendering of the original text.

References

1. Семенова Н. “Властелин Колец” в зеркале русских переводов // <http://www.kulichki.com/tolkien/arhiv/ugolok/semenova.shtml>.
2. Трауберг Н.Л. О первых толкинистах в СССР // <http://eressea.ru/tavern7/003-0065.shtml>.
3. Третьякова Е. О переводах Толкиена, или “выбор цели” // http://www.kulichki.com/tolkien/arhiv/manuscr/tr_oref.shtml.
4. Beowulf // <http://www.gutenberg.org/etext/981>.
5. Carpenter H. The Letters of J.R.R. Tolkien. – L.: George Allen & Unwin, 1981.
6. Hooker M. Tolkien Through Russian Eyes. – L.: HarperCollins Publishers, 2003.
7. Shippey T.A. The road to Middle-earth. – L., 1992.
8. Spacks P.M. Power and Meaning in “The Lord of the Rings” // Tolkien and the critics. – L., 1968. – P. 81-99.

Sources of Data

9. Толкиен Дж.Р.Р. Властелин Колец / Пер. с англ. Н.Григорьевой, В.Грушецкого. М.: Издатель, 1993.
10. Толкиен Дж.Р.Р. Властелин Колец / Пер. с англ. В. Муравьева, А. Кистяковского. – М.: Радуга, 1992.
11. Толкин Дж.Р.Р. Властелин Колец / Пер. с англ. М. Каменкович, В. Каррика. – М.: Терра, 1995.
12. Толкин Дж.Р.Р. Хоббит, или Туда и обратно. Сказочная повесть / Пер. с англ. Н. Рахмановой. – М., Дет. Лит., 1976.
13. Толкин Дж.Р.Р. Хоббит, или Туда и Обратно / Пер. с англ В. Маториной. – М.: Амур, 1990.
14. Tolkien, J.R.R. The Hobbit or There and back Again. – L.: Harper Collins Publishers, 1978.
15. Tolkien J.R.R. The Lord of the Rings // <http://gutenberg.net.au>.

Ємченко Т.А.

*Харківський гуманітарно-педагогічний інститут
Науковий керівник – викл. Пікалова А.О.*

Технологія використання ігрових ситуацій на заняттях з англійської мови

Оволодіння лексичним і граматичним матеріалом є однією з умов переходу до активної мовної діяльності, що становить мету вивчення іноземної мови. Ігри на закріплення лексичних одиниць можуть використовуватися протягом усього курсу навчання англійської мови, оскільки постійно присутня потреба в поповненні активного та пасивного словників дітей. Гра може бути використана на будь-якому етапі заняття: під час подання нового матеріалу, його закріплення, під час активного